

דבר בעתו מה טוב משלי טו כג "A word in its season how good it is." Proverbs, chap. 15, ver. 23.

No. 1.] כח' מרחשון תרכ" לפק' NOVEMBER 12th, 5602.—1841. [Price 2d.

150 שנה ל"ג'ואיש כרוניקל"

יוסף פינקלסטון

נשים, חובבי ספורט, מנהיגים לעתיד של הקהילה, מארגני פעולות צדקה ופעילויות בבתי כנסת, על כל גוני הקשת שלהם: האורתודוקסים, אולטרא-אורתודוקסים, רפורמים, ליברלים, ושל כל אלה הרוצים מידע עדכני ומהימן על הקורה ליהודים ברחבי העולם ובייחוד בישראל. מכאן שה"ג'ואיש כרוניקל" איננו, בעצם, עתון אחד אלא אסופה של עתונים. זהו ביטאון המפרסם לצד הטריטוריאלי גם את החשוב ביותר — ולפיכך הוא חיוני לעקרת הבית היהודיה לא פחות מלפרופסור באוקספורד. לקוראיו הנאמנים של ה"ג'וי סי" (כפי שהם מכנים אותו בחיבה), קנייתו או הגעתו בדואר מדי יום שישו בשבוע, היא חיונית לא פחות מקניית חלות לשבת או הדלקת נרות שבת. ישנה תחושה של אובדן או מחסור, אם בגלל תקלה כלשהי, אין העתון מגיע ביום שישו. עדות לכך הן הפניות הטלפוניות הזועמות אל הסוכן או למשרדי המערכת. עקרת הבית לא תדע, חלילה, מי התארסה, מי ילדה ואילו בעל הבית לא ידע מי הלך לעולמו או מה מתרחש בישראל. ובכלל: על מה יוכל זוג יהודי נורמלי לשוחח ליד שולחן השבת?

כשחיפש ויליאם פונקל, עורכו לשעבר של העתון, כותרת מתאימה ללקט מאמרים מובחרים שהתפרסמו ב"ג'וי סי" במשך השנים, הוא קיבל בהתלהבות את ההצעה להכתיר את הלקט בשם "לילות שבת".

תחילה — "קול יעקב"

ה"ג'ואיש כרוניקל" מילא תפקיד נכבד מאוד במאבק למען זכויות היהודים; הוא תקף בחריפות את משטרי הצארים ברוסיה וחשף במלואם את הגילויים האנטישמיים שרווחו שם ואף התייצב נגד פוליטיקאים בריטיים שניסו למנוע מיהודים, פליטי הפוגרומים, מלהגר לבריטניה. יותר מכל, פתח העתון עמודיו לתיאודור הרצל ולקריאתו לתחייה יהודית, ובמועד הרבה יותר מאוחר התייצב לימין המאבק למען הציונות והמדינה היהודית. אבל לא הכל היה שפיר בבית העתון ויהיה זה מישגה להתעלם

כשיחגוג ה"ג'ואיש כרוניקל", בנובמבר השנה, את יום הולדתו ה-150 וייתמר להיות העתון היהודי הוותיק ביותר בעולם, יושמעו בלי ספק דברי הלל ושבח בלי סוף על מעלותיו וסגולותיו. דברים אלה יבואו לא רק ממנהיגים יהודיים בתפוצות, אלא גם מישראל ומבריטניה וכן ממדינאים אמריקניים — כפי שקרה במלאות לעתון 100 שנה. וינסטון צ'רצ'יל, שהיה אז בעיצומה של המערכה ההירואית שלו נגד גרמניה הנאצית, שלח לעתון מסר בל יישכח, ויש להניח שגם ראש ממשלתה הנוכחי של בריטניה, ג'ון מייג'ור, יציין את יום ההולדת ה-150 בדברי שבת ראויים לציון.

אין ספק, שהעתון ראוי לחלק ניכר משבחים אלה. הישג אמיתי הוא לביטאון יהודי, שהצליח לשרוד בעולם שראה כל כך הרבה אסונות לעם היהודי, ואף זכה ביקרה כה גדולה. בעיני גברים ונשים של הקהילה היהודית הקטנה בבריטניה, משמש העתון "בן בית" חביב, אפילו מוסד משפחתי: איש כמעט אינו יכול להיוולד, לחגוג בר מצווה, להתחתן, להוליד או ללדת ילדים ולבסוף למות, בלי שהאירוע יונצח על דפי ה"ג'ואיש כרוניקל".

בעת ובעונה אחת, זהו גם עתון המפרסם ככל שבוע מאמרים חשובים על החיים היהודיים בבריטניה, בישראל וברחבי העולם היהודי; מוסר מידע על פעילותן של הקהילות היהודיות הזעירות בבריטניה ועוזר להן לשרוד, מתוך עצם התחושה שלא נשכחו. העתון גם מפרסם מידע על הגילויים האנטישמיים בבריטניה ובחלקים אחרים של העולם, ואף עושה מאמץ בלתי נלאה לתאר את ההתפתחויות בישראל.

מכיוון שה"ג'ואיש כרוניקל" הוא עתון בלתי תלוי, ודוחה בגאווה כל הצעה לתמיכה כספית מצד אירגונים ואנשים פרטיים (ואפילו תורם בעצמו כספים למוסדות נזקקים), הוא הצליח לשמור על נאמנותם של הרוב המכריע של קוראיו. הם קונים אותו ואף מפרסמים בו הכל מכלל על — על זוגות צעירים המקימים בית חדש; על בני נוער יהודים; על אופנת

האישים שהיו מעורבים בהקמת ה"ג'ואיש כרוניקל" (מימין לשמאל): דוד מלדולה, אייזק ואלנטיין, מחס אנגל ומתחרם גייקוב פרנקלין

בלונדון וחיבר מגנינה יוצאת דופן על מותו של לורד נלסון, האדמירל הבריטי שחיסל את ציו של נפוליון ונפל בקרב טרפלגר. לאחר הרפתקות רבות, שכללו שירות כספן באחת האניות הבריטיות שהשתתפו בקרבות נגד נפוליון, התיישב אייזק ואלנטיין בלונדון, התחיל לעבוד כמדפיס, כמוכר ספרים וכתורם נדיב. זה היה טבעי בהחלט, שינצל את ההודמנות שניתנה לו להוציא לאור עתון יהודי חדש.

ואלנטיין שיתף בהתחלה שני אנשים, שייצגו את שני חלקיה של הקהילה היהודית — העדה האשכנזית והעדה הספרדית, שהיה אז ביניהן איזון רב יותר מכפי שהיה אחר כך, כשהחלה ההגירה ההמונית של יהודים מרוסיה ומפולין, והיטתה את הכף לטובת האשכנזים. האחד היה דוד מלדולה, בנו של חכם (רב) בית הכנסת הספרדי בבוויס מארקס, אחד מבתי הכנסת היפים באירופה. השני היה משה (מוזס) אנגל, צעיר יהודי מוכשר, שלמד ביוניברסיטי קולג', שנוסד אז (תופעה יוצאת דופן בקרב צעירי היהודים באותה תקופה) וקיבל משרת הוראה בבית הספר היהודי החופשי. הוא היה מנהלו של בית ספר זה במשך 50 שנה.

לאחר ששוחח על כך עם מלדולה ב-1840, הוציק אליו ואלנטיין את מוזס אנגל ושיטח לפניו את תוכניתו. הוא הציע להוציא כתב עת שייקרא "ג'ואיש כרוניקל" או בעברית "ספר זכרון". מוזס הצעיר הסכים, אך הציג שני תנאים: שעבודתו תהיה בהתנדבות בלבד, וכי תישמר בקפדנות האנונימיות של העורכים. מלדולה הופקד על המדור לעברית — ואילו אנגל הופקד על החלק האנגלי, הגדול והקשה יותר.

חלפו עוד חודשים רבים של דיונים ושיחות, לפני שוואלנטיין ושני שותפיו ראו עצמם מוכנים להוציא לאור את הגיליון הראשון. ואז — למרבה הפתעתם וחרדתם — גילו כי יש להם מתחרה, גייקוב פרנקלין שמו, יהודי תרד שהחליט להוציא לאור את "דה וויס אוף גייקוב". פרנקלין אף קיבל תרומות מנכבדי הקהילה. סיר משה מונטפיורי תרם 10 ל"ש, ואילו הברון ליונל דה רוטשילד תרם 5 ל"ש. הידיעות על הופעת עתונו של פרנקלין נפוצו ברבים. לולא העובדה שוואלנטיין היה המדפיס בעצמו והפחית בכך את ההוצאות במידה מרובה, ספק רב אם היה ה"ג'ואיש כרוניקל" יכול להופיע — ביחוד בשל הרושם ש"דה וויס אוף גייקוב" זוכה בתמיכתם של מנהיגי הקהילה. ואלנטיין סירב לנטוש את

מעובדה זו, בעיצומה של החגיגה המוצדקת.

אם כי ה"גיי סי" נחשב כיום כעתון היהודי הוותיק ביותר בעולם — אין הוא יכול לטעון לכבודה בשטח ביטאוני החדשות באנגלית או העתונות הפרוידית היהודית. עתונות זו נולדה דווקא בהולנד של המאה ה-17. קיומם וקורותיהם של כתבי עת יהודיים אלה מסמלים את כושרם של היהודים לקלוט השפעות זרות ולאמצן לתועלתם הם.

הניסיון המוקדם ביותר של העתונות האנגלו-יהודית התבטא בהוצאתו לאור של כתב העת "היברו אינטליג'נס", שהופיע לראשונה בינואר 1823 ונתן ביטוי להבדלי הגישות בין בריטניה ויבשת אירופה. בעוד שכתבי העת ביבשת היו בעלי אופי ספרותי בעיקר, ומטרתם היתה להרים את מוראל קוראיהם — התמקדו כתבי העת באנגליה בפייסוסם חדשות, אמנם כאלו שהיו נחשבות כבעלות אופי טריוויאלי. זו היתה הסיבה לכשלונו של ה"היברו אינטליג'נס". קהילה כה זעירה כפי שהיתה אז בלונדון — שבה נהג השמש בבית הכנסת לבשר על כל לידה, והודעות על מקרי מוות נמסרו על ידי שליח שסובב בין בתי היהודים ויקישקש בקופסת-צדקה וכל רכילות קלה נמסרה מפה לאוזן — לא היתה זקוקה לעלון חדשות. רק לאחר שנוספו פרשנויות וחדשות וניתן ביטוי גם לדיעות נוגדות, רק אז יכלה העתונות האנגלו יהודית לבסס עצמה במידה מסוימת.

היו גם ניסיונות שהסתיימו בכשלון, למשל של "דה וויס אוף גייקוב" ("קול יעקב"), דו שבועון שהתחיל להופיע בספטמבר 1841 ומטרתו היתה "לשרת את מיטב האינטרסים הרוחניים והכלליים של היהודים". כעבור חודשיים, ב-12 בנובמבר 1841, יצא לאור ה"ג'ואיש כרוניקל".

"דה וויס אוף גייקוב" קידם בברכה את הופעתו של כתב העת החדש כ"שותף פעיל" בזירה היהודית. לידתו של ה"ג'ואיש כרוניקל" הוכחה כמאורע חשוב בתולדות התפוצות וההיסטוריה היהודית הציונית. הופעתו גם בישרה את מותו של "דה וויס אוף גייקוב".

ה"ג'ואיש כרוניקל" היה יציר רוחו של אייזק ואלנטיין, חבר פעיל, טיפוסי, בעל כוונות נעלות, של הקהילה האנגלו-יהודית. הוא לא היה עשיר במיוחד ואף לא משכיל במיוחד — אבל היה מלא התלהבות לכל עניין יהודי. ואלנטיין נולד בבליגה ב-1793. אביו היה חזן בבית כנסת

תוכניתו והגיליון הראשון של "ספר זכרון — ג'ואיש כרוניקל" הופיע ב-12 בנובמבר 1841 — ביום שבו יצא לאור הגיליון הרביעי של "דה וויס אוף ג'ייקוב".

למרבה הצער, הגיליון הראשון של ה"ג'ואיש כרוניקל" וגם הכרך הראשון שלו נדידים מאוד ואולי אף אינם בנמצא עוד. אין שום עותק של הגיליון הראשון במוזיאון הבריטי. היו אמנם כמה עותקים בארכיון המערכת של ה"ג'יי סי" וכן בספריית מוקאטה, אבל הם הושמדו כליל בהפצצות מטוסי הנאצים על לונדון בימי מלחמת העולם השנייה.

צעיזה בדרך הביניים

הגיליון הראשון, כגיליונות הרבים שבאו בעקבותיו, נחשב בקושי כעתון ממש (ובכך הודו עורכי העתון ביום ההולדת ה-100). זה היה מעין עלון, שהכיל חומר מוראליסטי, מאמרים ופה ושם מעט חדשות. מקום נכבד מאוד הוקדש להוראות בנושאי דת ומוסר. רק כשגדל והלך פירסומו של העתון והועסקו בו כתבים נוספים, גדל מספר הידיעות על הנעשה בקהילה היהודית. כבר מתחילת דרכו הצטיין העתון בכייוני גאוה על כל הישג יהודי — אם בתחומי הדת ואם מחוצה להם. גישה זו מאפיינת אותו מאז ועד היום. וכך קוראים אנו ידיעה מאותם ימים: "מיסטר מנדלסון, המלחין והמוסיקאי הנודע, ניצח על יצירה מוסיקלית רחבת היקף שכתב כמו ידו, ושכביצעה השתתפה תזמורת מורכבת ממספר מדהים של נגנים: אלף ושמונים."

שנה לאחר הופעתו נקלע ה"ג'ואיש כרוניקל" לבעיות כספיות חמורות. שני העתונים נאבקו אז על קהל קוראים מצומצם מאוד. במשך 18 חודשים, למן ה-20 במאי 1842, היה ה"ג'ואיש כרוניקל" במצב של שקיעה ואפילו "נבלע" על-ידי "דה וויס אוף ג'ייקוב". ולנטיין התמנה למו"ל של ה"וויס" ואף הודיע לקוראים כי מיטב החומר של ה"ג'יי סי" יופיע ב"דה וויס". העתון המתחרה זכה, אפוא, בתקופת פריחה קצרה מאוד, ככתב עת יהודי יחיד, בעריכתו של מוזס אנגל.

ואולם, ואלנטיין סירב להודות בתבוסה. הוא עשה מאמץ מחודש ומוצלח להחיות את ה"ג'ואיש כרוניקל". הוא ניתק מגע עם ה"וויס" ומולו האיר לו פנים בעזרת שותף חדש, ג'וזף מיצ'ל, יהודי לונדוני, ממוצא "צנוע", שתואר כ"הלוטם גלמי, הזקוק באורח דחוף לליטוש", אבל סיפק את סכומי הכסף הדרושים להפחת רוח חיים חדשה ב"ג'ואיש כרוניקל".

ההכנות להוצאתו המחודשת של העתון הואצו וב"טיימס" הלונדוני התפרסמה המודעה הבאה:

"ספר זכרון — ג'ואיש כרוניקל" (סידרה חדשה), ידיד האדם העובד. כתב עת שכשמו כן הוא: רושם כל אירוע (כרונולוגי) הקשור לעם היהודי, חוקותיו, מנהגיו, ספרותו, מעמדו כלפי המימשלים בכל מקומות פוזרו, ובייחוד בבריטניה הגדולה. אם כי ה"ג'ואיש כרוניקל" מוקדש למטרה קדושה של רוממות הדת והרוח של האיש העובד, יהיו טוריו פתוחים לפני כל האמונות, לדיון בנושאים מעניינים מאוד אלה, מכיוון שאין העתון כלי מבטא של מפלגה או כת כלשהו, אלא חותר לאמת ולצדק.

מודעה זו רבת משמעות היא, מכיוון שיש בה כדי לתאר בצורה חיה את העתון המחודש, שעמד להוציא לאור אייזק ואלנטיין. ב-18 באוקטובר 1842 יצא לאור הגיליון הראשון של הסידרה החדשה. מדיניות העתון היתה שונה מזו של ה"וויס אוף ג'ייקוב". כותרתו המשנית, "ידיד האדם העובד" וגם מחירו הנמוך יותר — שני פני לעומת 3 פני מחירו של העתון המתחרה — העידו על כך, שמגמת פניהם של עורכיו להיות יותר דמוקרטים, פחות סנובים ויותר מקורבים אל הציבור הרחב.

ואולם, סיסמה זו, "ידיד האדם העובד", הושמטה על-ידי מיצ'ל, שהתמנה לעורכו של העתון המחודש אחרי 20 גיליונותיו הראשונים. מיצ'ל חש, מן הסתם, כי הדימוי הפרולטרי לא סייע כלל להגדלת התפוצה של העתון, שיצא אז אחת לשבועיים. נאמן להשקפות בעליו, התייצב העתון בתוקף לימין היהודים בכל מקום, שנאבקו למען זכויותיהם — בניגוד ל"וויס", שאמנם לא התנגד לשיפור מעמדם של היהודים, בייחוד באנגליה, אבל לא עודד מאבקים להשגת מטרה זו.

העתונות הבריטית קידמה בברכה את הופעתו של ה"ג'ואיש כרוניקל" בצורתו החדשה. העתון "דה מורנינג אדוורטייזר" כתב באוקטובר 1842: "העתון החדש מטיף לעקרונות ליברליים בנושאים דתיים, וכונתו לשלב מושגים נאורים בנושאים, שלגביהם רוחות כל כך הרבה דעות קדומות בקרב היהודים." העתון "ליברפול מרקורי" ציין, כי הדעות המובעות ב"ג'ואיש כרוניקל" הן ליברליות שכל נוצרי יכול לקרואן בעונג רב, ואילו כל אלה שאליהם מכוונים עקרונות אלה, יתייחסו תמיד אל העתון כאל ידיד.

ביבשת אירופה, הגיבו כתבי העת היהודיים על הופעת העתון החדש בנימה "אבהית", אם כי מתוך תחושה ברורה, שהייצור הזה ימשיך להתקיים זמן רב אתרי שילכו לעולמם. ההתעניינות היתה כה גדולה עד כי ה"ג'יי סי" מינה סוכן בהמבורג, שיטפל בענייניו. גם מעבר לאוקיינוס עורר העתון החדש עניין רב, ולא רק בחוגים יהודיים.

בכל הקשור למחלוקות בנושאי דת בין היהודים לבין עצמם, נקט ה"ג'ואיש כרוניקל" עמדה שהועילה לו מאוד מבחינה כספית, מוסרית ומבחינת מעמדו בקרב קוראיו. העתון צועד עד היום בדרך הביניים ומקצה מקום לכל הזרמים הדתיים והחילוניים, לרבות הימין הקיצוני והשמאל הקיצוני. פירוש הדבר, שהקוראים והמפרסמים יכולים לקרוא בעת ובעונה אחת דברים שבחשו של רבי של חסידים ושל מרצה חילוני באוניברסיטה.

עתון ציוני לפני ימי הציונות

הזרם הרפורמי ביהדות התבסס בבריטניה במחצית הראשונה של המאה ה-19 ועורר את זעמו של ה"וויס אוף ג'ייקוב". לעומתו נקט ה"ג'יי סי" עמדה אזהרת אם כי לא תומכת. הדרשות שהושמעו במבצרה של התנועה הרפורמית, בבית הכנסת שבמערב לונדון, התפרסמו בעמודי העתון לא פחות מהדרשות שנישאו בבתי הכנסת האורתודוקסיים. באותם ימים רחוקים נהגו הקוראים לקרוא בצמא את נוסח הדרשות — מנהג שיוצאי חלציהם התייחסו אליו כלתופעה מוזרה למדי.

באורח בלתי נמנע היו, כמובן, חילופי דברים בוטים בין שני העתונים

דבר בעתו מה טוב משלי טו כנ "A word in its season how good it is." Proverbs, chap. 15, ver. 23.

No. 1.] כח מרחשון תרכ" לפק' NOVEMBER 12th. 5602.—1841. [Price 2d.

דבר בעתו מה טוב משלי טו כנ "A word in its season how good it is."

EDITED by the REV. DAVID MELDOLA, & MR. ANOEL.

No. 5.] כד כסלו תרכ" לפק' DECEMBER 10th. 5602.—1841. [Price 2d.

ספר זכרון
THE JEWISH CHRONICLE.
(NEW SERIES) AND
WORKING MAN'S FRIEND.

בטח בה יושע ה' "Trust to God and do what is right." Psalms

Vol. I, No. 1.] LONDON, 2th Heshvan, A. M. 5605.—18th OCT. 1844. (A FORTNIGHTLY PUBLICATION.—PRICE 3d)

ספר זכרון
THE
JEWISH CHRONICLE
(NEW SERIES)

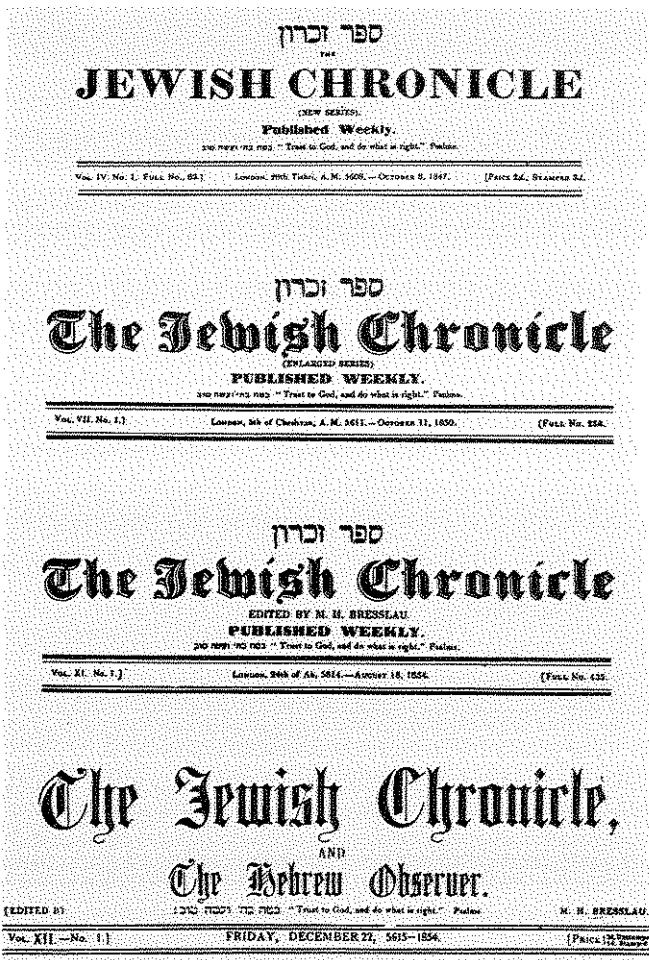
בטח בה יושע ה' "Trust to God, and do what is right." Psalms

Vol. I, No. 21.] LONDON, 22nd of Sivan, A. M. 5603.—JUNE 27, 1843. [PRICE 2d., STAMPED 3d.

התפתחות ה"לוגו" של ה"ג'ואיש כרוניקל" (1)

בארץ, מלווים, לעתים, בפעילות פוליטית ענפה. בדצמבר 1852 התפרסם, למשל, פרוספקט מטעם אגודה שחבריה היו נוצרים ויהודים, שמטרתו היתה לעודד התיישבות יהודית בארץ ישראל. כל התומכים בתוכנית הזמנו לשלוח שמותייהם למערכת העתון. היוזמים אף התכוננו לפנות אל השולטן התורכי בקריאה שיתיר ליהודים להתיישב בארצם ההיסטורית ולפתחה. היתה גם תוכנית לבקש ממשלות זרות, ובייחוד מממשלת בריטניה, להביע באזני השולטן את תמיכתן בתוכנית. התוכנית האמיצה הזאת אמנם לא הניכה פרי, אבל היא הוכיחה את מידת נאמנותם של יהודי אנגליה לארץ ישראל. ראויה לציון התמיכה שתמכו גורמים לא יהודיים בציונות דאז. היא הופגנה בצורה רומנטית על ידי בנימין ד"רשראלי, שנוגד למשפחה יהודית הולנדית-אנגלית והוטבל לנצרות כילדותו, על ידי אביו. ד"רשראלי היה סופר מצליח וכן ראש ממשלת בריטניה. רעיון התחייה הציונית כבש גם את ליבה של הספרות הדגולה ג'ורג' אליוט (שנתנה לכך ביטוי נפלא ומרגש בספרה "דניאל דירונדה" — המעתיק). הכשלונות לא ריפו ידיהם של הפרו-ציוניים,

התפתחות ה"לוגו" של ה"ג'ואיש כרוניקל" (2)

היריבים, שנאבקו בחירוק שיניים על רכישת לב קוראיהם, כדי שיוכלו לשרוד. ה"וויס" התיחס תחילה בזילזול רב להופעתו המחודשת של ה"ג'יי סי" ואף מתח ביקורת על כך שהעתון המתחרה פותח טוריו לבעלי דעות שונות. עורכי ה"ג'יי סי" הודו בנאוונה ב"אשמה" זאת והם, מצידם, התיחסו בזילזול לשיירים העבריים שהתפרסמו ב"וויס" (שהיו אמנם רחוקים משלמות). ה"וויס" האשים את יריבו שהוא משמש כלי מבטא של התנועה הרפורמית. ה"ג'יי סי" השיב, כי ה"וויס" חדר דעות קדומות וכי נודעה לו השפעה שלילית מצערת בפרשת בחירתו של הרב הראשי החדש ליהודי בריטניה.

לא חלף זמן רב וה"ג'יי סי" היה יכול לחנוג את נקמתו המלאה ביריבו. ימים רעים פקדו את ה"וויס". מייסדו, ג'ייקוב פרנקלין, פרש מהנהלתו ב-1846 וכתב העת נמסר לפיקוחה של מועצת מנהלים. הוא המשיך להיאבק על קיומו עוד שנתיים — אבל בהעדר התלהבותו של מייסדו, הואץ תהליך שקיעתו והוא שבק חיים לאחר שבע שנות קיום. למן ה-1 בספטמבר 1848 התחילה שליטתו היחידה והבלתי מעורערת של ה"ג'ואיש כרוניקל".

מאותו יום ואילך ועד שלהי המאה, לא חש עוד ה"ג'יי סי" — שמשנת 1847 נהפך לשבועון — חשוף כל כך לתחרות, כפי שהיה בשנותיו הראשונות. יוקרתו גדלה וכן גדלה תפוצתו. העתון נאבק בלא רתיעה למען זכויות היהודים בבריטניה עצמה ובכל שאר חלקי תבל. ואמנם, לא חסרו מאבקים והעם היהודי היה זקוק ללוחמים מסוגם של אנשי ה"ג'ואיש כרוניקל".

למשל, המאבק החריף לביטול התקנה הגזענית האנטי-יהודית, שלפיה לא היה יהודי יכול לשבת בפרלמנט. הבריטים עשו זאת בצורה מתוחכמת, אופיינית: לפי התקנה הנהוגה, היה כל נבחר לפרלמנט חייב להעיד בשבועה כי הוא מאמין בישו הנוצרי. הברון ליונל דה רוטשילד נבחר לא פעם על ידי ציבור הבוחרים, כציר לפרלמנט, אבל לא היה יכול — בשל חובת השבועה — לתפוס מושבו בבית הנבחרים. חלק ניכר מעמודיו הקדיש ה"ג'יי סי", בראשית שנות ה-50 של המאה הקודמת, לניסיונותיהם של הברון ואחר כך של דוד סולומונס הנמרץ, לקבל מושביהם בבית הנבחרים. והיה זה ה"ג'ואיש כרוניקל", שניצב בראש החוגגים בעתונות, כשהפרלמנט החליט סוף סוף לבטל את סעיף השבועה, ואיפשר ליהודים לקבל את המושבים המגיעים להם ב"בית". ה"ג'יי סי" דיווח בהרחבה וגינה בחריפות גילויים אנטישמיים — ואף הקדיש תשומת לב מיוחדת ליחסם האלים של הצאירים ברוסיה כלפי היהודים. אלימות זו הלכה וגדלה בממדיה עד שהקיפה את כל יהדות רוסיה. היו גם מחאות על עמדות אנטי-יהודיות בהשפעת הכנסיה הקתולית. בייחוד ניתן פירסום לשערוריה שפרצה ב-1853, והזכירה את חשכת ימי הביניים: יהודי הושלך לכלא "בעוון" העסקת משרת נוצרי. כשפנה עורך ה"ג'ואיש כרוניקל" אל הקרדינל וביקשו להתערב בפרשה — השיב לו הלה כי אינו יכול לעשות דבר למען שיחרורו של האיש. בעמודי העתון היה אפשר למצוא עדות מפתיעה ומרשימה על קיומן של נטיות ציוניות בקרב יהודי בריטניה, במאה ה-19. הציונות התקיימה שם הרבה לפני הופעתו של תיאודור הרצל. היא התבטאה לא רק במתן צדקה ליהודים, שחיו אז בירושלים ובצפת, אלא גם בניסיונות להתיישב

יהודיות... אלא שעותקים ממנו נשלחים לא רק למדינות הסמוכות באירופה, אלא גם לסוריה, לתוככי אפריקה, לדרום אמריקה, לסין ולאי הודו המזרחית. מאמרנו מצוטטים, מתורגמים וזוכים בתגובה, אם כי יש עתונאים שאינם ישרים די הצורך, כדי להודות מאיזה מקור שאבו את ידיעותיהם. לא פעם אנו משועשעים למקרא קטעים שלמים שהועתקו מעתוננו. מדי פעם יש לנו קורת רוח למראה קטע מסויים, שלוקח מתוך עתוננו, נדד ברחבי אירופה וחזר אלינו, אל האי הבריטי, בתחפושת של 'מלל זר', שהועתק כביכול מ'ז'ורנאל דה קונסטנטינופול'..."

תחושה זו שמעתיקים מה'ג'ואיש כרוניקל' רווחה עוד שנים רבות ולמעשה רווחת בקרב עורכי העתון עד עצם היום הזה. כאז כן עתה וועמים אנשי ה'ג'יי סי' על גניבת מידע מעמודי החדשות של העתון, אבל באורח פרטי אינם מסתירים שביעות רצונם מכך, שטורי החדשות שלהם נמצאים ראויים ל"סחיכות".

בעלת משמעות מיוחדת היתה הבטחתו של בניש לקוראיו ב-1856, כי אין הוא תלוי כלל בתמיכה כלשהי מבחוץ וכי הוא נשען אך ורק על מניווי ומפרסמיו - "חוץ מג'נטלמן מסויים המשלם לנו שתי ל"ש כמנוי לשנה ועוד כעשרה המשלמים ל"ש אחת, במקום המחיר הרגיל שהוא 12, 16 או 18 שילינג לשנה."

מבחינה זאת היה ה'ג'ואיש כרוניקל' שונה בתכלית מה'ווים אוף ג'ייקוב', שבאורח גלוי פנה בקריאה אל עשירים ובעלי יכולת לתרום מכספם לעתון. אולם יש רגלים לסברה, כי במועד מאוחר יותר - לא בימיו של בניש - לא בחל גם ה'ג'ואיש כרוניקל' בתרומות כסף נדיבות, בייחוד של הברון רוטשילד, שהיה תומך בלתי נלאה בכל מפעל יהודי-אנגלי.

בשנת 1909, כשנהפך ה'ג'יי סי' לחברה בע"מ, התברר כי במשך זמן רב התקבל במערכת צ'ק קבוע מהבנק של רוטשילד בלונדון. ההמחאות חדלו להגיע בפרוס המאה ה-20, אבל הרוטשילדים עדיין האמינו כי יש להם זכות מיוחדת לכך ש"קולם יישמע" על-ידי עורכו של ה'ג'ואיש כרוניקל'.

בניש היה בר מזל. בעת שנטל לידו את הבעלות על העתון ואת עריכתו, זכתה העתונות הבריטית בכללה בבשורה משמחת מאוד: בתקציב 1855 בוטל סעיף מס הבולים (בסך פני אחד לגליון) שהוטל על כל העתונים. לא חלף זמן רב וגם מס המודעות חלף עבר מן העולם. כך התאפשרה הוזלת מחיר העתון. התפתחות המהירה של ה'ג'יי סי' באותן שנים מיוחסת גם לגורמים אלה.

אם כי חלומותיו הציוניים - שהביאוהו ללונדון בחיפוש אחרי תומכים - לא התגשמו, המשיך בניש להטיף בלי הרף לרעיון שיבת העם היהודי לארץ אבותיו. בניש כתב באהדה על כל איסוף של תרומות למען ארץ ישראל. הוא תמך ברעיון ההתיישבות בארץ ודחה את שיטת ה"חלוקה", שגם חיים וייצמן תקף אותה בחריפות רבה במועד מאוחר יותר.

כשפירסם הרב חיים צבי שניאורסון מירושלים "מכתב פתוח ליהודי אנגליה" וקרא למאמץ רציני למען עידוד ההתיישבות היהודית בארץ ישראל, הקדיש לכך בניש מאמר ראשי, שעורר תגובה נלהבת (ב-1 באוקטובר 1863) של חסיד ציונות נוצרי יצא דופן, הנרי וונטוורת מונק,

ומאמצייהם הונצחו על עמודי ה'ג'ואיש כרוניקל', הרבה לפני שעתון זה הגדיר עצמו כביטאון ציוני.

אחד העורכים הגדולים של ה'ג'יי סי' היה ד"ר אברהם בניש, שנולד בדרוואו, עיירה קטנה בבוהמיה. בהיותו סטודנט באוניברסיטת וינה חלם על ציון, אבל כחולמים רבים אחרים סיים בהגירה לאנגליה. הוא התחיל דרכו בהוצאה לאור של עתון מתחרה, "דה היברו אוברוור". זה היה ניסיון רציני מאוד, שכן ד"ר בניש היה איש מוכשר, מלומד ואף עתונאי טוב יותר מעורכו של ה'ג'יי סי', ברסלאו. שום צד לא היה מוכן להיכנע - אם כי היה ברור, שהקהילה היהודית אינה יכולה לקיים שני כתבי עת. הפתרון לכך היה מיווג. בדצמבר 1854 התאחדו שני העתונים. במשך 15 השנים הבאות הופיע ה'ג'ואיש כרוניקל' בתוספת השם: "דה היברו אוברוור". התחולל גם מאבק על הבכורה במערכת בין ברסלאו ובניש, שלפי ההסכם ניטל עליו למלא תפקיד של כינור שני. אבל ידו של בניש - העתונאי המוכשר והמנוסה יותר - היתה על העליונה, ולמן הגיליון החמישי של העתון המאוחד, נעלם שמו של ברסלאו מעמודיו. מאותו זמן ואילך היה ה'ג'יי סי' נתון בידי החזקות והמנוסות של אברהם בניש, שלא רק היה עורכו אלא גם בעליו, מדפיסו ומוציאו לאור.

מקור להעתקה

בניש מצא את העתון במצב של אי סדר מובהק, בלי רשימה מסודרת של מנויים. קשה להבין כיצד לא שקע העתון בגלל מחירי ההנהלה. בניש השיב את הסדר על כנו וב-1858 הכריז בגאווה רבה: "כפעם הראשונה למן קיומה של העתונות האנגלית-יהודית, הצליח עתון יהודי לא רק לכסות כל הוצאותיו אלא גם להשאיר לעצמו עודף. נכון הוא שהיינו חייבים לשלם למדפיס ולמו"ל חלקם ברווחים ולשלם שכר לעורך ולחבר עובדיו, אך אי אפשר לפרסם פרטים על כך." הסיבה לכך היתה ברורה: כל התפקידים הנ"ל היו מוטלים על כתפיו של אדם אחד - בניש עצמו! מקור הכוח של ה'ג'ואיש כרוניקל' גבע, אפוא, ממיגוון קוראיו ומפרסמיו, כפי שציין בניש, בעת שהודיע על תוספת עמודים לעתון: "כל עתון מעמדי נתמך נמרצות על ידי בורדים שאת השקפותיהם הוא מייצג, ואילו ה'ג'ואיש כרוניקל' תלוי כל כולו למען קיומו, במנויים שלו ובמפרסמי המודעות." בניש הוסיף, כי אין לייחס את הגדלת העתון לעובדה שיש לו רווחים: "אנו מדפיסים בעצמנו ולפיכך אנו יכולים לחסוך בהוצאות. אנו אף המולי"ם של עצמנו ותוסכים תשלום למוציאים לאור, אנו מבצעים בעצמנו את עבודות העריכה וכך חוסכים תשלום שכר לעורכים. לולא מקורות אלה שעומדים לרשותנו, אין ספק שה'ג'ואיש כרוניקל' לא היה מסוגל להחזיק מעמד."

בנושא ההפצה סירב בניש להסגיר מידע מדויק, אך התרברב: "בכל שבוע אנו שולחים ברואר חמש מאות גיליונות, אבל זה רק חלק קטן מהתפוצה שלנו בלונדון, שכן אנו מעסיקים שלושה מפיצים העוסקים במשלוח העתון למנויינו."

אבל את מידת השפעתו של העתון אי אפשר להעריך לפי היקף תפוצתו בלבד.

ה'ג'ואיש כרוניקל' - ציון בניש - "הוא לא רק העתון היהודי היחיד, שמדי שבוע מפרסם מאמר ראשי המוקדש רובו ככולו לבעיות

במכתבו, כי זכויות היהודים לגבי ארץ ישראל "עולות על כל היתר". בניש המשיך לטפח את תוכניתו הקודמת, להקמת אירגון שיפעל בתחום הפוליטי, למען היהודים הסובלים והנרדפים ברחבי העולם.

פרשת מורטארה הידועה לשימצה — חטיפת ילד יהודי בבולגריה, איטליה, ב-1858, הטבלתו לנצרות והסירוב להחזירו להוריו המיואשים, אל אף הזעקה הביין לאומית שקמה אז — גררה את הקמת האירגון "כל ישראל חברים" על ידי קבוצת יהודים ב-1860. בניש הביע תמיכתו הנלהבת באירגון זה וכן באירגון האנגלי המקביל, The Anglo Jewish Association — אם כי אירגון זה לא זכה בתמיכה ובהישגים כאירגון הצרפתי.

מהדורה זולה

הצלחתו של ה"ג'ואיש כרוניקל", הודות לחריצותו ומסירותו הרבה של בניש, הזמינה כמובן תחרות מצד גורמים שונים, שסייעה להם גם האפשרות להזיל את מחירי העתונים. ב-1 ביוני 1868 יצא לאור העתון "דה ג'ואיש ריקורד", שמחירו היה פני אחד וזכה בהצלחה התחלתית ניכרת. בניש נבהל והגה רעיון מוטעה: הוצאת מהדורה זולה של ה"ג'וי סי" במחיר פני, בעוד שהגיליון העיקרי של ה"ג'וי סי" יישמר במתכונתו ובמחירו — 3 פני. היה זה כשלון חרוץ.

בניש אף טיפח אז רעיון נוסף, שחזר ופקד פעמים אחדות את עורכי ה"ג'ואיש כרוניקל": מכיוון שהיהודים משותררים ושותפים בכל הטוב והיפה שמהם נהנים הלא יהודים, מן הראוי שהעתון יפרסם גם ידיעות כלליות, פוליטיות, חברתיות ואפילו פיננסיות, בתוספת הערות ותגובות, בדומה לאלו המתפרסמות בעתונות הלא יהודית. בניש רצה, אפוא, להפוך את ה"ג'וי סי" לעתון כללי. הרעיון הזה אף הוא לא הוכתר בהצלחה. העתון "נפל בין הכסאות". הקוראים היהודיים שחיפשו ידיעות על הנעשה בעולם היהודי, לא התעניינו כלל בידיעות הכלליות. שכן, את המידע על העולם הגדול יכלו לשאוב מעתונים מכובדים כ"טיימס" ו"דיילי טלגרף", בעלי הרמה הגבוהה יותר מזו של ה"ג'וי סי".

זאת ועוד: כעתונאים מסויימים, המסוגלים לתת עצות לאחרים יותר מלעצמם בנושאים פיננסיים, התפתה גם בניש להאמין למודעות שהתפרסמו בעתונות. הוא שכח את הכלל, שלפיו אין הפוליטיקאי מאמין בהכרזותיו ואין העתונאי מאמין במודעות מסויימות המתפרסמות בעתונים. בניש האמין להבטחות שהיו כלולות בפרוספקטים של חברות לכריית זהב. הוא השקיע את חסכוניותו בעיסקות ספקולטיביות מפוקפקות. הפסדיו היו כבדים. בשל הפסדיו אלה הידלדל הוננו ונכשלו ניסיונותיו להכות במתחרו של ה"ג'וי סי". נוסף על כך התערערה מאוד בריאותו והוא לא היה מסוגל להמשיך בתפקיד הכפול כבעליו וכעורכו של העתון.

קבוצה של יהודים לונדוניים, עשירים, אריסטוקרטים, בעלי השפעה, חשה לעזרת העתון — לא לעזרת עורכו. אלה היו: ליונל לואיס כהן, מייסדו של היונייטד סינגוג (אירגון בתי הכנסת הגדול ביותר בבריטניה), ג'יסו סמואל מונטגו, שאחר כך היה הלורד סווייטלינג, וליונל ון ארבוך. ידידם הקרוב של הנ"ל, בן למשפחה שמילאה תפקידים נכבדים בקהילה היהודית בלונדון במשך כמה דורות. רבת משמעות היא העובדה,

התפתחות ה"לוגו" של ה"ג'ואיש כרוניקל" (3)

שכתב על הקמת יישובים חקלאיים בארץ ישראל, כהקדמה לגאולתו של עם ישראל. תוצאה נוספת לפנייתו של הרב שניאורסון, היתה ההודעה על עלייה לרגל נוספת לארץ ישראל של סיר משה מונטיפיורי, האישיות הדגולה והססגונית ביותר בקרב יהדות אנגליה דאז.

ביקור מונטיפיורי בארץ עורר תקוות מופרזות בלבו של עורך ה"ג'ואיש כרוניקל". הוא כתב אז בהתלהבות: "היש להטיל ספק בדבר שהשם מונטיפיורי מהלך על כולנו קסם מיוחד? יש להניח שבשלב הראשון יצטרפו לתנועה לא רק תומכיה הקבועים. ייתכן שהיהודים ביבשת יעמדו לעת עתה מהצד. ייתכן שלא יהיה זה מעשי לגייס למען פרוייקט כזה את הגרמנים הפלגמטיים. אבל אנגלים אנשי מעשה ואחראים, וכן אמריקנים יוצאי דופן, יהללו את התוכנית, וכעבור זמן מה יצטרפו אליה כל שאר חלקיו של עם ישראל."

מכתב ראוי לציון, המביע תמיכה בתכנית הציונית, שלח הנרי דונאנט, פילנטרופ שווייצרי ומייסדו של הצלב האדום הביין לאומי. הוא הדגיש

אנגליה ולענייני העם היהודי בכלל, בלי להיות תלוי במידה כלשהי במוסדות יהודיים. איש כזה נמצא עד מהרה. זה היה ישראל דייזיס, עורך דין, שהקדיש הרבה מזמנו לעניינים יהודיים. לאחר משא ומתן מייגע נמכר העתון לדיזיס, לאשר מאיירס ולסידני מונטגו סמואל, איש כספים שגם כתב ליבריתם לאופרות!

אם כי לא נמנה עם אנשי ספרות, היה לאשר מאיירס שהתמנה לעורך העתון כשרון מיוחד לרכז סביבו אנשי עט מן הטובים ביותר. היו ביניהם טולומון שכטר איש האשכולות; לוסיאן וולף, היסטוריון ופולמוסן מבריק; הסופר ישראל אברהםס וכן הסופר ישראל זנגוויל, שתרם מדי פעם מפרי עטו. זנגוויל תיעד ותיאר חיים יהודיים ואף כתב רומנים מפורסמים כ"לדי הגיטו", "מלך השנורדים" ועוד.

העתון תמך בתוכנית רבת היקף ושאפתנית: תרגום לאנגלית של "תולדות היהודים" של גרץ ואף הסכים למכור לקוראים את חמשת הכרכים במחיר המגוחך של ל"ש אחת! כן סייע הרבה בהכנה ובכריכת מנויים של האנציקלופדיה היהודית, מפעל יומרי גדול, בשפה האנגלית. מאיירס אף יזם תוספת איורים ל"גיי סי" וכן היקפה מקום רב יותר למכתבי קוראים, מדור שנודעת לו חשיבות רבה בכל עתון, גם בימינו אנו. היה גם צורך להקדיש תשומת לב רבה למתרחש מחוץ לתחומי אנגליה — לפוגרומים ברוסיה ולהתגברות האנטישמיות בגרמניה.

הרדיפות הברבריות ברוסיה הובלטו במידה מרובה על עמודי ה"גיי סי", שדיווח על כך בהרחבה. לדוגמה, ב-6 במאי 1881 הכתיר את הכתבה: "זוועות פוקדות את היהודים ברוסיה". נוכח גל הפרעות ביהודים קיבל העתון את הצעתו של המדינאי הבריטי גלדסטון, שהיה פעמים אחדות ראש ממשלה, לפרסם במרוכז ובלי הרף את העובדות על רדיפת היהודים ברוסיה. הבעיה היתה, כמובן, כיצד מביאים מידע זה לידיעת הציבור הלא יהודי? הפתרון לכך נמצא ב-17 ביולי 1881, כשהפיץ ה"גיי סי" תוספת מיוחדת — הראשונה בחבורות שיצאו מדי חודש בחודשו — שכותרתה היתה: "רוסיה החשוכה, יומן רדיפות". מאותו יום ואילך המשיכה החוברת "רוסיה החשוכה" להופיע מדי חודש, כתוספת ל"גיי סי" או כחוברת נפרדת, שהופצה בכמויות גדולות באורח עצמאי. אין שום ספק, שהחבורות הללו הצליחו לעורר את דעת הקהל הבריטית נגד הפעולות הברבריות של המשטר הצארי. הממשלה הרוסית נבוכה נוכח הסערה הציבורית ויש להניח שחיים יהודיים רבים ניצלו הודות ל"רוסיה החשוכה", שהמשיכה להופיע עוד כשנה.

החוברת הזאת בישרה הופעתן של חוברות נוספות, שיצאו לאור בעקבות אירועים טראגיים בקרב קהילות יהודיות בעולם. כך, בגליון מה-28 בינואר 1898, צורפה תוספת מיוחדת (4 עמודים), שהכילה את התרגום לאנגלית של ה"אני מאשים" (J'ACCUSE), כתב האשמה הגדול של אמיל זולה בפרשת העלילה האנטישמית שנטוטה סביב קצין הצבא היהודי אלפרד דרייפוס. עוד שנים רבות המשיכה פרשת דרייפוס למצוא הדיה בעמודי ה"גיאיש כרוניקל".

האנטישמיות הגרמנית, הרדיפות ברוסיה ופרשת דרייפוס, הן שהמריצו את תיאודור הרצל להגות את רעיון התנועה הציונית, שתחתור להקמת מדינה יהודית עצמאית ותשים קץ לתופעות אלו. באורח פרודוקסלי, ה"גיאיש כרוניקל" — שפעל כה רבות כדי לדרוש בהרחבה

שגייקוב פרנקלין, מייסדו של ה"רויס" ואבי הג'ורנליזם היהודי, שימש כמתווך בין הקבוצה לבין ה"גיי סי".

ייתכן שבניש קיווה כי יוכל להמשיך בעריכת העתון לאחר מכירתו לקבוצה זו. אבל לאנשי הקבוצה היו תוכניות אחרות. הם בחרו במייקל הנרי, שמאמרו נחשבו המבריקים ביותר שפורסמו עד אז בעתונות היהודית. העתון ויתר על השם הנוסף "אנד היברו אובזרוור" וחזר לשם המקורי: "דה גיאיש כרוניקל" בתוספת השם העברי "ספר זכרון".

ביום שישי, 2 באפריל 1869, החל עירן חדש של העתון. הוא המשיך להופיע במתכונת הקודמת, אבל בלי המהדורה הזולה, עד פרוץ מלחמת העולם השנייה ב-1939. חלו בו שינויים שהפכוהו מביטאון ויקטוריאני כבר, המביע דעות בתחום אתני מסויים, לעתון בעל אופי עצמאי, סיגנון עצמי, מתקדם, המסוגל להביט בביטחה לעבר העולם המודרני. העתון טיפח רמת כתיבה גבוהה במיוחד, שקד על דיוק רב במידע, יותר מכפי שטופח בידי עורכיו "הייקים" מן העבר. אמנם, עדיין נותרה בו הנימה הדתית, אבל בצורה שלא נגדה את "העידן ההיפר ביקורתי", כפי שהתבטא ההיסטוריון היהודי-אנגלי הדגול פרופ' ססיל רות.

בעוד שבניש נטה להסכין עם המוסדות האנגלו-יהודיים כפי שמצאם בכואו — נקט מייקל הנרי, שהיה פעיל בקהילה היהודית וראה את חסרונותיה מבפנים, עמדה של ביקורת קונסטרוקטיבית. ביקורתו היתה בעלת משקל ניכר, עד כי עצותיו התקבלו פעמים רבות. הרבה מהשיפורים שחלו בקהילה היהודית בשנות ה-70 של המאה שעברה יש לייחס לו.

חשיפה ראשונה של הרצל לציבור באנגליה

חשובה מאוד, לעתון עצמו ולעתונאות היהודית בכללה, היתה החלטתו של מייקל הנרי לחדול כליל ממנהגו של בניש — בעיקר מחמת מחסור בכסף — שביצע בעצמו את כל עבודות העריכה והכתיבה. הנרי, שלא היו לו בעיות כספיות, עודד אישים בעלי שאר רוח בקהילה היהודית לתרום מפרי עטם לעתון. ביניהם היו הרב א.ל. גרין וההיסטוריון גיימס פיצ'וט.

מייקל הנרי היה עורך יוצא דופן, מדהים, על גבול הדון-קישוטיות. הוא הוציא כמעט את כל שכרו על עניינים הקשורים ל"גיי סי", בלי להגיש חשבוני הוצאות כלשהו. הוא היה חידור חשש, שאם ייכשל העתון מבחינה כלכלית, יפסיקו אנשי הקבוצה לתמוך בו — וייפגעו מאמציו לקדם את היהדות, כפי שחזה בעיני רוחו.

תקופת העריכה של מייקל הנרי נמשכה שש שנים בלבד. הוא מצא מותו בתאונה טרגית — אבל חידושויו היו בעלי ערך בלתי מבוטל. מותו איפשר לבניש לחזור אל כורסת העורך, אבל היה נבון דיו להימנע מפגיעה בתקינים שהתקין הנרי.

כשמת ד"ר בניש שלוש שנים אחר כך, הוא השאיר את ה"גיי סי" בידי האנגלו גיאיש אסוסיאיישן, האירגון שסייע בהקמתו. התנאי היה שכמנהל העתון יתמנה אשר מאיירס, אספן עתיקות כתחביב, איש עסקים כעיסוק קבע ועתונאי מוכשר לעת מצוא. האירגון קיבל את התנאי, אבל לא התכוון כלל להוציא את העתון ממקורותיו, אלא חיפש מיד קונה מתאים שיוציא לאור את ה"גיי סי" כשבועון המוקדש לענייני יהדות

כינוס מחאה בלונדון למען יהודי רוסיה הסובלים. התקופה: שנות ה-90 של המאה ה-19. ה"ג'ואיש כרוניקל" עמד בראש הפועלים למען יהודים סובלים באשר הם שם

אבל כמאירס בשעתו הבין כי ראוי לפתוח את עמודי העתון לחסידיה. גם הוא, ועימו דופארק, ניהלו מאבק אמיץ וללא חת נגד רדיפת היהודים ברוסיה. רבים תמהו באותם ימים, כיצד הצליח ה"ג'ואיש כרוניקל" לקבל דיווחים מה מפורטים על מעשי הזוועה של הרוסים. כשהתקבלו באנגליה ידיעות על השחיטה בקישינב, יצא ה"ג'יי סי" במסגרת שחורה. העתון גם הבלית במיוחד את הידיעות על הפוגרום בביאליסטוק. כן הובלטו ידיעות על רדיפות היהודים ברומניה.

ב־26 בספטמבר 1902 יצאה לאור תוספת מיוחדת, לפי מתכונת "רוסיה החשוכה", שכותרתה היתה: "כיצד מתיחסת רומניה לאזרחיה היהודים". הרדיפות האנטישמיות גרמו לברחה המונית של יהודים לארצות האנגלו-סקסיות. אופיה והרכבה של היהדות האנגלית השתנו כליל בשל 100,000 המהגרים היהודים שהגיעו לחופי בריטניה במרוצת 20 שנה — שיעור עצום, יחסית, באותה תקופה. הפליטים היהודים התיישבו בעיקר ברובעי העוני של האיסט אנד בלונדון, חיו בדלות מעיקה, עבדו שעות רבות ביום, ובקושי הצליחו לקיים את עצמם. לזכותה של הקהילה היהודית ייאמר, שהיא קידמה בכרכה — בעידודו של ה"ג'יי סי" — את הבאים החדשים ונאבקה למען זכויותיהם. העתון אף ניהל מאבק אמיץ נגד חברי הפרלמנט הבריטי שדרשו חקיקה להגבלת ההגירה היהודית לאנגליה. באורח אישי היה דיוויס פחות "גיבור". הוא לא רצה לחולל סערה לאחר שהחקיקה נגד ההגירה אמנם אושרה בפרלמנט.

תחרות קצרה של כתב עת חדש, "דה ג'ואיש וורלד" — עוד יריב שרצה לדחוק את רגלי ה"ג'יי סי" — גרמה נזק כספי כבד לעתון הוותיק. דיוויס לא הצליח להסתיר את דאגתו הרבה. בעלי ה"ג'ואיש וורלד" הכריזו ברבים על נכונותם לרכוש את ה"ג'יי סי" תמורת 10,000 ל"ש. דיוויס החליט שהסכום קטן מדי. הוא לא חדל מלהתלונן על המצב הקשה, אם כי גורמים רבים אחרים ראו בעתון מכרה זהב.

יום אחד, בדצמבר 1906, שוחח דיוויס עם ליאופולד ל. גרינברג וסיפר לו על חששותיו. התוצאה היתה, שנפתחה תקופה חדשה רבת משמעות בתולדותיו של העתון. גרינברג, בעל ניסיון נרחב בשטח העתונות הכללית וכן בתחומי הפירסום והמו"לות, נמנה גם עם הדמויות המרכזיות בתנועה הציונית באנגליה. הוא היה ידיד קרוב של הרצל, שתאר אותו ביומנו כ"מוכשר ביותר מקרב עוזרי". הודות לגרינברג, גייסה תמיכתו של שר המושבות הבריטי, ג'וזף צ'מברליין, בתנועה היהודית הלאומית, שתוצאתה היתה ההצעה למסור את אוגנדה ליהודים. גרינברג האיץ לקבל את ההצעה, אבל נתקל בהתנגדות עזה בקונגרס הציוני השישי והיא נדחתה סופית אחרי מותו של הרצל.

בעת פגישתו עם דיוויס, בצ'אנסרי לין, לונדון, היו מוטלים על כתפיו כמה וכמה תפקידים בתנועה הציונית: הוא היה חבר בוועד הפועל וכן מנהלן של שתי קרנות. כששמע מדיוויס, כי הוא מוכן למכור את ה"ג'ואיש כרוניקל" תמורת 13,000 ל"ש, ראה בכך גרינברג הזדמנות נפלאה לרכישת עתון רב השפעה, שישרת את העניין הציוני. לאחר שקיבל הסכמתם של כמה מנהיגים ציוניים, קנה גרינברג את העתון ורשמו על שמו.

דוד וולפסון שהתמנה לנשיא התנועה הציונית לאחר מותו של הרצל,

על אירועים אלה — נקט עמדה שלילית כלפי הרעיון הציוני. להרצל היתה צפויה אכזבה מרה מתגובתם של מנהיגים יהודיים בבריטניה, שכל כך סמך על תמיכתם בתוכניתו. אופיינית ההערה שכתב ביומנו ב־26 בנובמבר 1895, על פגישתו עם קבוצת אישים וביניהם אשר מאירס: "השיחה בינינו גלשה לזיכוכ תיאולוגי".

מאירס שאל את הרצל באותה פגישה, מהי עמדתו כלפי התנ"ך, והרצל השיב לו: "כאיש חופשי בדעותיו, כוונתי לתמוך בעקביות בכך, שכל אחד יפעל כפי הבנתו ורצונו, לגאולת נפשו." ביומנו כתב: "התוצאה היתה שלא הצלחתי להקים אירגון מרכזי." לדבריו, אמר לו מאירס כי אין צורך באירגון כזה. אף על פי כן ביקשו מאירס לכתוב תמצית מתוכניתו בשביל ה"ג'יי סי" ואף הבטיח לפרסמה.

מובנת ובוררה היתה מרירותו של הרצל, שמצא את עורך העתון היהודי רב ההשפעה — יהודי-בריטי טיפסי יציר התקופה הוויקטוריאנית — אדיש ואפילו ערין את רעיון הציונית המדינית המעשית. אבל מאירס היה עתונאי בדם, חסיד חופש הדיעה, ועל אף התנגדותו לתוכניתו של הרצל הוא החליט לפתוח לפניו את עמודי עתונו. תקציר התוכנית, כפי שהבטיח הרצל — טיוטה ראשונה המתארת את פועלו ההיסטורי — התפרסם כתוספת מיוחדת בגיליון ה"ג'יי סי" מה־17 בינואר 1896. כותרתו היתה: "פתרון לבעיה היהודית". דבר זה קרה ארבעה שבועות לפני פירסום ספרו "מדינת היהודים", שיצא בווינה ב־14 בפברואר 1896, לאחר שמו"לים אחדים סירבו להוציאו לאור. הפירסום ב"ג'ואיש כרוניקל" היה, אפוא, החשיפה הראשונה, השיטתית של רעיונותיו של הרצל על הקמתה של המדינה היהודית. ועוד: על אף התנגדותו לרעיונות אלה, הציג ה"ג'יי סי" את הרצל לפני הציבור האנגלי כהוגה דעות יהודי דגול, בעל רעיונות קונסטרוקטיביים לפתרון הבעיה היהודית.

העתון אף סלל את הדרך להופעתו ההיסטורית של הרצל לפני חברי "אירגון המכבים", שבראשו עמדו אז מנהיגי יהדות אנגליה, ומה שחשוב עוד יותר, הוא תרם גם לאימוצו של הרצל על ידי המוני היהודים באיסט אנד, כמנהיג כריזמטי חדש של תנועת התחייה היהודית הלאומית. בתולדות העתונות אין, כמדומה, אח ורע לתמיכה כה איתנה ונרחבת שהעניק עתון או כתב עת לרעיון, שכל כך הירכה להתנגד לו.

הציונים רוכשים את העתון

במשך העשור שחלף מאז, לא חל שינוי בעמדתו של העתון כלפי הציונות. התנגדותו לרעיון היתה בלתי מתפשרת, אבל גם מלווה בהערצה חמה לאישיותו של הרצל, ובדיווח אובייקטיבי על פעילותו של התנועה החדשה.

כשהלך הרצל לעולמו ב־1904 — שנתיים לאחר מותו של מאירס — פירסם העתון מאמר הספד, שבו תואר הרצל כ"נסיך ישראל". עמוד השער היה עטור מסגרת שחורה, נוהג שנשמר עד אז בשביל נפטרים מבית המלוכה או ממשפחת רוטשילד.

לאחר מותו של מאירס, נטל דיוויס את הבעלות על ה"ג'ואיש כרוניקל" ואת ניהולו. עבודת העריכה השוטפת הוטלה על כתפיו של מוריס דופארק, גיסו של מאירס. גם דיוויס נמנה עם מתנגדי הציונות,

לשימוש במלה יהודי ולהצמדת סמל מגן דוד על המדים.

גרינברג אף מילא תפקיד חיוני בפירסום הצהרת בלפור. כשנדונה סוף סוף שאלת מועד פירסומה, הוחלט שזה יהיה ביום שישי, כרי שה"ג'ואיש כרוניקל", היוצא באותו יום, יוכל לפרסם את הידיעה על כך בעת ובעונה אחת עם העתונות הכללית. המאמר הראשי שנכתב באותו יום היסטורי, היה מנוסח באורח מלא התלהבות על התגשמותו של החלום הציוני.

באותם ימים מאושרים — מאמר ציוני נלהב כזה זכה במלוא אישורה של ממשלת בריטניה, שאף תידגמה אותו ללשונות רבות והפיצה אותו כעלון נפרד ברחבי העולם... ואף על פי כן, לא היה גרינברג מאושר מן ההגדרה בית לאומי לעם היהודי. אם הכוונה היא למדינה יהודית, טען, היה צריך לומר זאת במפורש בהצהרת בלפור. לאור כל מה שהתרחש אחר כך, מתברר כי גרינברג היה נכון הרבה יותר מהמנהיגים הציוניים האחרים, שהיו הלומי שכוון מן ההצהרה וטענו כי לנוסח המעורפל יש יתרון בכך שהוא מאפשר גמישות בעתיד. הוכח בעליל כי הם טעו באורח טרגי.

גרינברג עמד גם בראש המערכה הנמרצת נגד מנהיגי הקהילה היהודית, ששלחו מכתב ל"טיימס", בו תקפו את ההחלטה לפרסם את הצהרת בלפור, מתוך חשש שמעמדם של יהודי בבריטניה ייחלש, אם יהיה לעם היהודי בית לאומי בארץ ישראל. כתוצאה מהמערכה שניהל

נתן הסכמתו לרכישת ה"ג'יי סי" ועל כך נמתחה עליו ביקורת חריפה על ידי מנהיגים ציוניים ממזרח אירופה, שראו ברכישה בזבוז כספים ענקי, שלדעתם היו דרושים באורח דחוף לעושי המלאכה בארץ ישראל. היו שתהו: האם לא הפסידה התנועה הציונית די והותר כספים על החזקתו של "די ולט", הביטאון הרשמי שלה בלשון הגרמנית? ובכלל — טענו — מה ערכה של היהדות דוברת האנגלית? ההיסטוריון ססיל רות העיר באירוניה, כי רכישת ה"ג'יי סי" היתה העיסקה הבריאה ביותר מכל העיסקות שביצעה עד אז התנועה הציונית.

כל כך קולנית היתה ההתנגדות לעיסקה, עד כי ההנהגה הציונית בקלן החליטה לחזור בה. מעמדו של גרינברג היה מתערער בלא ספק, לולא החליטו כמה מידידיו בצמרת התנועה להתייצב לימינו. הוקמה אז חברה פרטית קטנה, שנועדה ליטול לידיה את ה"ג'יי סי". עם חבריה נימנה ליאופולד קסלר, ידידו של הרצל, מהנדס מכרות שבשנת 1903 עמד בראש המשלחת לאל עריש.

קסלר ובנו דייוויד מילאו אחר כך, ובמשך שנים רבות, תפקידים מרכזיים ב"ג'ואיש כרוניקל". אבל הכוח הדומיננטי בעתון היה גרינברג עצמו, שהותיר בידיו כמות נכבדה של מניות והתמנה לעורך ולמנהל לכל ימי חייו. מעמדו היה, אפוא, בלתי מעורער.

ביום שישי, ה-4 בינואר 1907, התחילה התקופה הציונית של ה"ג'יי סי" ומבחינה יהודית לאומית גם התקופה הפורה ביותר. גרינברג הקדיש לעבודת העריכה את כל מרצו והתגלה ככוח עתונאי רב עוצמה, מבריק ויעיל. התקפותיו על הממשלה הרוסית והדיווחים המדויקים על הפוגרומים, גררו הטלת צנזורה על עותקי ה"ג'ואיש כרוניקל" שהופצו ברוסיה. קטעים שלמים, שנחשבו כעוינים את המשטר הצארי, נמחקו בצבע שחור. תמיכתו בעניין הציוני הוכחה כיעילה מאוד. הוא ויתר על כל תפקידיו האחרים, כדי שלא יהיה תלוי בגורם כלשהו. כשמתח עליו הלורד רוטשילד ביקורת על חומר מסויים שפירסם, השיב לו גרינברג: "אני חושש שאיני יכול להחזיר את הגיליונות שכבר נשלחו להפצה. אבל אני יכול להחזיר לך את שני הפני, מתיר העתון, אם רצונך בכך."

עידוד למתן הצהרת בלפור

תמיכתו הברורה והבלתי נלאית של גרינברג בעניין הציוני, גרמה (ועל כך העיד פרופ' ססיל רות), שמנהיגי בריטניה התחילו להתעניין בציונות וסללו את הדרך להצהרת בלפור, שבה הובטח בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל. אופיינית היתה החלטתו של גרינברג להתיר גם פירסום דעות אנטי-ציוניות בעמודי העתון, אם כי בתוספת הערה, שאין העתון סומך עליהן את ידיו. גרינברג הפגין עצמאותו גם בדרך אחרת: כששלחה ממשלת רוסיה שליח מיוחד כדי להציע לו שוחד בסך 50,000 ל"ש (ובלבד שיפסיק התקפותיו) הראה לו גרינברג את הדלת!

ראויה לציון גם תמיכתו הנלהבת של גרינברג בתוכניתו של זאב דבוטנינסקי להקמת לגיון יהודי — לאחר שפוור "גדוד נהגי הפרדות" הציוני, שלחם לימין בעלות הברית בימי מלחמת העולם הראשונה. היחידות היהודיות הלוחמות, עוררו יחס של כבוד כלפי השאיפות הלאומיות של היהודים בקרב שרי ממשלת בריטניה. אבל היה גם אספקט פרדוקסלי בתמיכתו של גרינברג בהקמת לגיון יהודי: הוא התנגד בתוקף

Foreign Office,

November 2nd, 1917.

Dear Lord Rothschild,

I have much pleasure in conveying to you, on behalf of His Majesty's Government, the following declaration of sympathy with Jewish Zionist aspirations which has been submitted to, and approved by, the Cabinet

His Majesty's Government view with favour the establishment in Palestine of a national home for the Jewish people, and will use their best endeavours to facilitate the achievement of this object, it being clearly understood that nothing shall be done which may prejudice the civil and religious rights of existing non-Jewish communities in Palestine, or the rights and political status enjoyed by Jews in any other country.

I should be grateful if you would bring this declaration to the knowledge of the Zionist Federation.

תצלום מכתבו המקורי של שר החוץ בלפור ללורד רוטשילד הידוע יותר כ"הצהרת בלפור". ה"ג'ואיש כרוניקל" היה משושביני ההצהרה

זכויות היהודים. בזכותו לא בוזבו הפירות שלוקטו בשנות הרווחה — מה שאיפשר לעתון לשרוד בימים הקשים שבאו אחר כך. סקלר גם נקט צעדים כדי להבטיח, בבוא זמנו לפרוש מהזירה, שה"גיי סי" ימשיך להיות עצמאי. הוא הקים קרנות נאמנות, שתשמרנה על ערך המניות של העתון ועל עצמאותו של העורך. הוא הצליח בכך מפני שמרבית המניות החזוקו בידי משפחת סקלר. לאחר שניצפרי פול הפתיע את חבריו ב"גיי סי" בפרישה מוקדמת ב-1990 ובהחלטה לעבור לגור בניו יורק (משם הוא שולח מאמריו לטורו בעתון), התמנה כעורך נד טמקו, בן 37, עתונאי אמריקני שעבד בעתונות הכתובה ובטלוויזיה. אשתו היא ישראלית. להתפתחות בלתי צפויה זאת היו כמה תופעות לוואי מעניינות. העיקרית שבהן היתה, שבפעם הראשונה בתולדות העתון, שתמיד ראה עצמו ביטאון של היהדות האנגלית, נבחר עורך אמריקני, שאינו נימנה עם הקהילה. נפתח, אפוא, עוד עידן בתולדות העתון, ערב חגיגות ה-150 לייסודו. טמקו התמנה בתקופה קשה; שפל כלכלי פקד את בריטניה, וכתוצאה ממנו היתה ירידה בהיקף המודעות שפורסמו בעתון. אף על פי כן הוא שקד על החדרת הטכנולוגיה החדשה ביותר: מחשבים ועיבוד תמלילים. הוא גם שינה את דמותו החיצונית של העתון, צעד שזכה בתמיכת רבים אך גם בביקורת. העתון הפסיד כספים ודבר זה עורר, כמובן, דאגות וחששות. זאת ועוד: בגלל התמעטות מספר היהודים בבריטניה — רק 300,000 כיום — הסיכוי להגדלת התפוצה מכ-48,000 קלוש ביותר.

לקראת המאה ה-21

ה"גיי סי" צפוי, אפוא, לתקופה קשה. הוא נאבק קשות על תוארו "העתון היהודי הנפוץ ביותר בעולם". תואר זה אינו חף, כמובן, אם נכלול את ישראל בתמונה הכללית. אבל לגבי שאר העולם (לרבות ארצות הברית) עדיין יכול ה"גיי סי" לשמש דוגמה שראוי לחקותה. אם כי כבר איננו הכוח המניע כבעבר, כשנאבק, בודד במערכה, למען זכויות היהודים, נגד הצארים, ההיטלרים והסטלינים. כשמלאו ל"גיי סי" 100 שנה ב-1941, הוא זכה בשבחים חמים מפיו של המנהיג הבריטי העשוי ללא חת — וינסטון צ'רצ'יל. הוא יהיה ראוי לשבחים רבים יותר כשיחוגג מלאות 150 לייסודו, בדיוק החודש. העתון ניהל תמיד מאבקים אמיצים, מרחיקי ראות; הוא פעל למען הישרדותו של העם היהודי ונתן כתף להקמתה של מדינת ישראל. ללא ספק העתון הוא תופעה יוצאת דופן: עתון בעל רמה בין לאומית המשמש דבק המלכד את הקהילה היהודית הקטנה; עתון המספק מידע בלתי משוחד על ישראל ועל העולם היהודי — ולעולם הלא יהודי תמונה אמיתית מן הנעשה בקרב העם היהודי. ואולם, אם רוצים אנו שה"גיי סי" ישרוד לא רק כעתון אלא גם כמקור של השפעה והשראה בשביל העולם היהודי כולו, לרבות ישראל, חייבים מנהליו ועורכיו להכיר בעובדה, כי לא פעם בעבר הידרדר העתון למטה מרמתו, ולעתים קרובות התקיים בזכות האשראי שניתן לקודמיהם. הם חייבים למצוא מטרות ויעדים, שישפיעו על הקוראים הצעירים והקשישים גם יחד. דברים אלה טרם הושגו. עתה נעשה מאמץ עליון

ה"גיי סי", בתמיכתו של הרב הראשי הרץ, נגד מנהיגים אלה (שגרינברג כינה אותם "בוגדים" בעניין היהודי), הם נתלו תבוסה קשה, אם כי עמדתם גרמה אולי, בכל זאת, להחלשת השפעתה של הצהרת בלפור.

חילופי עורכים

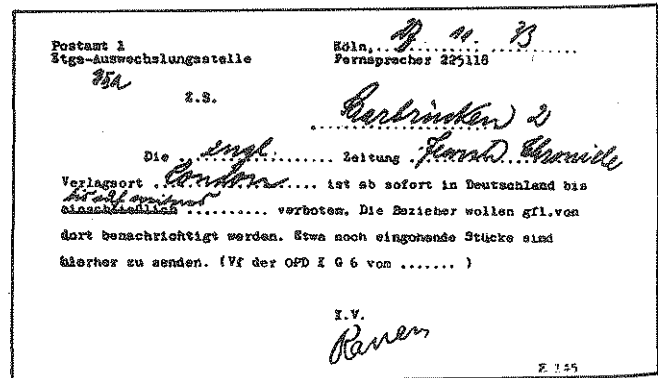
כשמת גרינברג ב-1931, לאחר 25 שנות עבודה רבת פעלים ב"גיי סי", ירש את מקומו לזמן קצר ג'. מ. ריץ, איש נעים הליכות, מזכיר ועד שליחי הקהילות, המכונה "הפרלמנט היהודי". אבל המינוי המשמעותי והחשוב יותר נעשה אחר כך, ב-1936, כשבנו של גרינברג, אייבן גרינברג, נטל לידיו את כתר העורך.

כציוני מן האגף הימני הקיצוני, חולל אייבן גרינברג מהומה רבתי באולם מועצת המנהלים של ה"גיי סי", בתקופה שבה התחילו האצ"ל והלח" בפעולותיהם נגד הכוחות הבריטיים בארץ ישראל, בימי מלחמת העולם השנייה ואחריה. לחרדתם הרבה של המנהלים, התעקש אייבן לכנות את אנשי אצ"ל ולח"י לוחמי חירות. כשהחלו להישמע שאלות עוינות בפרלמנט הבריטי בנושא זה, החליטו ב-1948 המנהלים לפטר את גרינברג, דווקא בעת שנולדה מדינת ישראל.

ירושו, ג'ון שפטסלי, שהיה סגן העורך, לא נחשב כאיש תקיף. הטיפול שהעניק לידיעות על לידתה של המדינה היהודית עורר סימני שאלה רבים.

ויליאם פרנקל, הפרקליט השנון שדחק את רגלי שפטסלי, בעקבות "הפיכת חצר" בעתון בשנת 1958, החזיר את תחושת המודרניות חובקת העולם למערכת ה"גיי סי", את מקומו ירש ג'וזפרי פול, עתונאי מנוסה מאוד. היה ביניהם משהו משותף: הם תמכו בישראל, אם כי פרנקל לא ראה בעין יפה את מרכזיותה של ישראל בחיי היהודים בתפוצות. הוא חש שגם לקולן של התפוצות יש "זכות להישמע".

משלהי שנות ה-30 עד שלהי שנות ה-80 (עם הפסקה בתקופת מלחמת העולם השנייה, בה שירת כמייג'ור בצבא הבריטי שחנה בעיראק) שימש דוד קסלר כיו"ר מועצת המנהלים של ה"גיי סי". ומילא תפקיד חיוני מאוד בהתאוששותו של העתון מפגעי המלחמה, בייחוד לאחר שבניין המערכת נהרס בהפצצה. אם כי נימנה עם הזרם הרפורמי ומבחינה חברתית נטמע בחברה הלא-יהודית, היה קסלר לוחם בלי חת למען

נאסר להפצה. טופס נאצי האוסר להכניס את העתון לגרמניה

100TH BIRTHDAY NUMBER

The Jewish Chronicle

THE ORGAN OF BRITISH JEWRY

INCORPORATING THE "JEWISH WORLD"

One Hundred and First Year

Established November 1841

No. 1788
SOLD AS A NEWSPAPER

Friday, November 14, 1941 — Marcheshvan 24, 5702

Price: 4d.

CENTENARY OF THE JEWISH CHRONICLE

Messages from State and Religious Leaders

From THE PRIME MINISTER

(The Right Hon. Winston S. Churchill)

On the occasion of the centenary of THE JEWISH CHRONICLE, a landmark in the history of British Jewry, I send a message of good cheer to Jewish people in this and other lands. None has suffered more cruelly than the Jew the unspeakable evils wrought on the bodies and spirits of men by Hitler and his vile regime. The Jew bore the brunt of the Nazis' first onslaught upon the citadels of freedom and human dignity. He has borne and continued to bear a burden that might have seemed to be beyond endurance. He has not allowed it to break his spirit; he has never lost the will to resist. Assuredly in the day of victory the Jew's sufferings and his part in the struggle will not be forgotten. Once again, at the appointed time, he will see vindicated those principles of righteousness which it was the glory of his fathers to proclaim to the world. Once again it will be shown that, though the mills of God grind slowly, yet they grind exceeding small.

From THE CHIEF RABBI:

This is the first time that a Jewish religious journal anywhere has lived to celebrate its centenary. Jewish world, in gladness, have taken note of such a landmark in our latter-day history, but for the appalling contrast between Israel's position and outlook in 1841 and the heart-breaking situation that confronts us a hundred years after.

THE JEWISH CHRONICLE was founded one year after the Jews of the Old and the New World had united, under the leadership of Sir Moses Montefiore, for their successful protest against the Damascus Blood Libel. This moral triumph was followed within a generation by the removal of every Jewish disability in England, and Jewish enfranchisement in the Central Empire and Italy. It is true that the word "pogrom" was soon to be added to the vocabulary of modern politics by the Tsarist regime, but the millions of Jews fleeing from its oppression strengthened immeasurably our older Communities in all English-speaking countries, and furnished the pioneers for the resurrection of the Holy Land. In the 20th century, despite all setbacks, due to the Reaction, Israel proceeded from strength to strength— till 1933, when Nazism, in outrageous defiance of all civilization and humanity, outlawed the Jew, and announced the policy of his disappearance from Europe. Ten millions of our brethren have accordingly

been hurled into the abyss of defilement and misery, and are facing annihilation.

All the changes in the fortunes of the Jew, his hopes and fears, during these eventful decades are faithfully mirrored in the columns of THE JEWISH CHRONICLE. It has from the very first been a wise defender of Jewry against dangers, from without, and a fearless mentor of failings, within. Pan-Jewish in its cultural consciousness, it has opposed every form of spiritual self-obliteration or revolution in religion, but given its utmost support to all movements that stood for Jewish life and the deepening of Jewish self-respect. It has aimed to be the voice both of our Unknown Warriors and of the architects of Israel's future; and that noble aim has been crowned with a gratifying measure of success.

Each age is a dream that is dying, or one that is coming to birth, sings the poet. The nightmare which now holds Europe in its grip shows the correctness of the first half of the saying. Equally so is the second half. For it would be blasphemy to doubt that, in the cosmic struggle of the nations now raging, the hosts of freedom will prevail. Amid infinite woe, and at the cost of endless sacrifice, a new dream of humanity and justice is coming to birth; and, with the help of the God of Righteousness, we shall yet witness its triumphant realization among all peoples. In that new day, may it be given THE JEWISH CHRONICLE to perform the

(Continued on page of next column)

From THE ARCHBISHOP OF CANTERBURY:

I congratulate THE JEWISH CHRONICLE on having reached its centenary year. That it should have been issued regularly for these 100 years is a striking proof of the security which British Jews have had in this country, in contrast with the cruel treatment to which their brethren in other lands have been subjected, especially in recent years. In this country, we regard them as in every sense our fellow-citizens. In the present struggle the Jewish people have given abundant proof of their wholehearted association with the British Commonwealth and its Allies. I have always admired the remarkable generosity with which British Jewry has done their utmost to alleviate the lot of their brethren who, in other lands, have been so cruelly oppressed and driven from their homes. I join in their prayers that the tyranny of our common enemy may be overthrown and that their brethren everywhere may be able to live in security and peace.

same mission that it set before its eyes throughout the cycle of years just closing.

I know that I echo the good wishes of the whole House of Israel when I greet THE JEWISH CHRONICLE on its centenary with the words: **צַלַּח תִּשְׁבַּע לַעֲבוֹרֵי אֲבוֹתֵינוּ**— Ride on prosperously in behalf of truth, in behalf of Israel, and continue to deserve God's blessing.

גיליון חג המאה, נובמבר 1941. בעמוד הראשון איגרתו של ראש הממשלה וינסטון צ'רצ'יל

כרוניקל, שבכניסתו לעידן המאה ה-21, עדיין יהיה קריא, עדיין ר עדיין בעל השפעה כפי שהיה במשך 150 שנות קיומו. הבעיות ש ניצב לפניו הן כה כבדות עד כי אין שום ערובה של ממש להצלח

לקבוע נתיב חדש ולטעת רעיונות חדשים. יש תומכים ויש מתנגדים ל"מראה החדש" של ה"גיי סי". כל אלה שאוהבים את העתון היוצא דופן הזה יאחל ליגיואישי